

JOLANTA ZATORSKA*

CHARAKTER PRAWNY LISTU INTENCYJNEGO W PRAWIE FRANCUSKIM

Niniejszy artykuł ma na celu omówienie charakteru prawnego instytucji listu intencyjnego, która może pełnić funkcję podobną do klasycznych zabezpieczeń osobistych. Instytucja ta znana jest nie tylko we Francji, lecz także w krajach niemieckojęzycznych, gdzie funkcjonuje pod nazwą „oświadczenie patronackie” (niem. *Patronatserklärung*), w Wielkiej Brytanii, gdzie określana jest mianem „listu wspierającego” (ang. *comfort letter*), oraz we Włoszech jako: „list patronacki” (wł. *lettera di patronage*) lub „list wspierający” (wł. *lettera di conforto*)¹. Należy wyjaśnić, że doktryna oraz judykatura francuska posługują się różnymi pojęciami dla określenia tego typu dokumentów: „list intencyjny” (fr. *lettre d'intention*), „list wspierający” (fr. *lettre de confort*), „oświadczenie patronackie” (fr. *lettre de patronage*, *lettre de parrainage*), które są używane zamiennie². Także w polskim piśmiennictwie nie przyjęto do tej pory jednolitej nazwy, posługując się pojęciami: „oświadczenie patronackie”, „poręczenie patronackie”, „list intencyjny”³. Od 2006 r. ustawową nazwą instytucji we Francji jest „list intencyjny”, dlatego w publikacji będę posługiwać się tą definicją. Należy jednakże wyjaśnić, że decyzja francuskiego ustawodawcy jest krytykowana w literaturze francuskiej ze względu na powstały w ten sposób chaos

* Autorka jest doktorantką w Katedrze Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz w Centre de Recherche Juridique Pothier Uniwersytetu w Orleanie (Francja).

¹ R. Lewicki, *Oświadczenie patronackie jako środek zabezpieczenia wiarytelności bankowych na gruncie prawa niemieckiego*, Prawo Bankowe (dalej: Pr. Bank.) 2004, nr 4, s. 81.

² Zob. R. Baillod: *Les lettres d'intention*, Revue trimestrielle de droit commercial 1992, s. 547; M. Cabrillac, C. Mouly: *Droit des sûretés*, Paris 2007.

³ M. Bucholc, Ł. Kowalczyk: *Oświadczenie patronackie jako podstawa obniżenia rezerw celowych — zagadnienia praktyczne*, Glosa 2007, nr 7, s. 22; Z. Radwański (w:) *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań — część szczegółowa*, pod red. J. Panowicz-Lipskiej, Warszawa 2004, s. 246; I. Heropolitańska: *Prawne zabezpieczenia wiarytelności*, Warszawa 2004, s. 246.

terminologiczny, ponieważ w prawie francuskim pojęcie „list intencyjny” służy także dla określenia, niemającego żadnego związku z zabezpieczeniem zobowiązań finansowych, dokumentu handlowego, w którym partnerzy handlowi określają ogólne ramy współpracy (intencje) na przyszłość lub podsumowują stan swoich dotychczasowych negocjacji dotyczących przyszłej umowy⁴. Niniejsza publikacja ma na celu omówienie listu intencyjnego stanowiącego zabezpieczenie wiarytelności.

List intencyjny funkcjonuje w większości państw o ugruntowanej gospodarce rynkowej, gdzie stanowi formę zabezpieczenia transakcji handlowych lub kredytowych cieszącą się coraz większą popularnością. Przybiera on postać pisemnego oświadczenia składanego przez pewien podmiot wobec określonego wierzyciela lub wierzycieli innego podmiotu, którego treścią jest obietnica określonego zachowania się mającego na celu zapewnienie wykonania zobowiązania wobec adresatów listu. Popularność tej formy zabezpieczenia wiarytelności w innych systemach prawnych wynika z elastyczności w kształtowaniu treści dokumentu, a co za tym idzie — jego skutków prawnych⁵. Należy się spodziewać, że także przedsiębiorcy działający w Polsce będą coraz częściej z nią konfrontowani, dlatego warto omówić rozwiązania prawa francuskiego, w którym ta oryginalna konstrukcja prawna ma długą tradycję, cieszy się popularnością oraz doczekała się regulacji ustawowej.

I. ŹRÓDŁA REGULACJI LISTU INTENCYJNEGO W PRAWIE FRANCUSKIM

Instytucja listu intencyjnego znana jest praktyce prawa francuskiego od lat 70. XX w.⁶, jednakże została uregulowana w przepisach francuskiego kodeksu cywilnego (fr. *code civil*) dopiero w 2006 r. w związku z wejściem w życie ustawodawstwa wprowadzającego reformę prawa zabezpieczeń (Ordonans nr 2006–346 z 23 marca 2006 r.)⁷. Do dnia wejścia w życie powyższego ordonansu w prawie francuskim nie istniał żaden przepis prawny dotyczący listu intencyjnego, dlatego podlegał on reżimowi umów nienazwanych. Ponieważ dokumenty te stanowiły oraz nadal stanowią przedmiot licznych sporów sądowych, zagadnienie to jest obecnie szczegółowo

⁴ P. Simler: *Cautionnement. Garanties autonomes. Garanties indemnitaires*, Paris 2008, s. 1015; V. Fontaine: *Les lettres d'intention dans la négociation des contrats internationaux*, Droit et Pratique du Commerce International 1977, s. 73.

⁵ M. Chomiuk: *Deklaracja wsparcia jako forma zabezpieczenia zobowiązań*, Monitor Prawniczy 2007, nr 11, s. 604; R. Lewicki: *Oświadczenie patronackie jako środek zabezpieczenia wiarytelności bankowych na gruncie prawa niemieckiego*, Pr. Bank. 2004, nr 4, s. 75.

⁶ Instytucja ta wywodzi się z anglosaskiej praktyki bankowej (ang. *comfort letters*); D. Mazeaud: *Variations sur une garantie épistolaire et indemnitaire, la lettre d'intention*, in *Dialogues avec Michel Jeantin*, Perspectives du droit économique, D. 1999, s. 342.

⁷ Ordonans nr 2006–346 z 23 marca 2006 r. o zabezpieczeniach — art. 4 Dz.Urz. Rep. Fr. z 24 marca 2006 r. (Ordonnance nr 2006–346 du 23 mars 2006 relative aux sûretés — art. 4 JORF 24 mars 2006).

omówione w orzecznictwie sądów francuskich, które pozostaje aktualne także po wejściu w życie regulacji ustawowej⁸. W doktrynie wskazuje się, że popularność tej instytucji wynika przede wszystkim z jej niedookreślonego charakteru prawnego, gdyż listy intencyjne wywołują zróżnicowane konsekwencje prawne w zakresie praw i obowiązków stron, których zakres uzależniony jest w każdym konkretnym przypadku od szczegółowej treści oświadczenia woli zawartego w dokumencie⁹. Z orzecznictwa sądów francuskich wynika, że dokument ten może w istocie stanowić pozbawioną znaczenia prawnego deklarację lub rekomendację, zobowiązanie o charakterze gwarancyjnym (o zróżnicowanych skutkach prawnych, wynikających z funkcjonującego w prawie francuskim podziału zobowiązań na zobowiązanie rezultatu lub starannego działania), a nawet zostać zakwalifikowany przez sąd jako oświadczenie poręczyciela.

Na mocy ordonansu z 2006 r. list intencyjny został sklasyfikowany jako „zabezpieczenie osobiste” (fr. *sûreté personnelle*), obok poręczenia (fr. *le cautionnement*) oraz gwarancji (fr. *garantie*)¹⁰. Dodany do francuskiego kodeksu cywilnego nowy art. 2322 definiuje *lettre d'intention* jako „zobowiązanie do działania lub zaniechania mające na celu wsparcie dłużnika w wykonaniu przez niego zobowiązania wobec swego wierzyciela”. Regulacja kodeksowa stanowi ustawowe unormowanie definicji wypracowanej w orzecznictwie¹¹. Umieszczenie oraz sposób zredagowania przepisu ma na celu poddanie tej dyspozycji zarówno reżimowi ogólnych przepisów dotyczących zabezpieczeń osobistych, jak i ogólnych przepisów odnoszących się do zobowiązań¹². Oznacza to, że zasady interpretacji oświadczeń woli oraz ogólna zasada niezwiązania sądu kwalifikacją nadaną umowie przez strony obowiązują także w zakresie wykładni listu intencyjnego. Ustawowa regulacja jest przedmiotem krytyki opierającej się na przekonaniu, że wprowadzenie ustawowej

⁸ J.-L. Médus: *La lettre de confort, thèse dactyl.*, Paris XII, 1992; D. Mazeaud: *Variations sur une garantie épistolaire et indemnitare, la lettre d'intention*, in *Dialogues avec Michel Jeantin*, Perspectives du droit économique, D. 1999, s. 342; J. Bussy: *Droit des affaires*, Paris 2004, s. 537; S. Jambort: *Les lettres d'intention sont-elles mortes?*, Bulletin Joly Sociétés, 1 czerwca 2007 r., nr 6, s. 668.

⁹ Podobnie w prawie niemieckim „oświadczenie patronackie” stanowi wspólne określenie różnorodnych form oświadczeń składanych wobec banków, mogących zawierać za każdym razem odmienną treść; U. Schneider: *Patronatserklärungen der Allgemeinheit*, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1989, s. 617.

¹⁰ Reforma prawa zabezpieczeń stała się przedmiotem licznych wypowiedzi doktryny. Zob. P. Le Cannu: *Les lettres d'intention conquises par le code civil*, Revue trimestrielle de droit commercial 2006, s. 421; D. Legeais: *Réforme des sûretés (Ordonnance du 23 mars 2006)*, Revue trimestrielle de droit commercial 2006, s. 636; L. Aynès: *La réforme du droit des sûretés par l'ordonnance n° 2006-346 du 23 mars 2006. Présentation générale de la réforme*, Recueil Dalloz 2006, s. 1289; C. Pomart: *La lettre d'intention après l'ordonnance du 23 mars 2006 relative aux sûretés*, Petites affiches, 27 mars 2008, nr 63, s. 19. Wskazuje się, że cel, który przyświecał ustawodawcy — kompleksowe uregulowanie zabezpieczeń, oraz wprowadzenie nowatorskich rozwiązań — nie został osiągnięty. Za najbardziej istotną zmianę w zakresie zabezpieczeń osobistych należy uznać właśnie kodeksowe uregulowanie listu intencyjnego.

¹¹ Orzeczenie Francuskiego Sądu Kasacyjnego z 21 grudnia 1987 r., nr. 85-13.173: Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation IV nr 281.

¹² P. Simler: *Le nouvel article 2322 du code civil et le régime de la lettre d'intention*, Revue de jurisprudence de droit des affaires 2008, nr 7, s. 739.

definicji listu intencyjnego nie położy kresu problemom związanym z interpretacją tych dokumentów oraz zniweczy główne przyczyny stosowania tej instytucji przez przedsiębiorców, którzy właśnie jej największą zaletę widzą w swobodzie jej stosowania i kształtowania¹³.

II. NATURA PRAWNA LISTU INTENCYJNEGO W PRAWIE FRANCUSKIM

List intencyjny obejmuje oświadczenie składane przez przedsiębiorcę wobec kontrahenta innego przedsiębiorcy i znajduje zastosowanie przede wszystkim w strukturach holdingowych. Najczęściej spółka dominująca kieruje do wierzyciela spółki zależnej (najczęściej jest to bank) oświadczenie, w którym wyraża wolę wspierania spółki zależnej w wykonywaniu jej zobowiązań. Z uwagi na nieokreślony charakter przyrzeczenia wsparcia spółki zależnej w realizacji swych zobowiązań ta oryginalna konstrukcja prawna opiera się w głównej mierze na zaufaniu pomiędzy podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą lub wcześniejszych relacjach istniejących między spółką dominującą a wierzycielem¹⁴. Z bogatego orzecznictwa sądów francuskich wynika, że *lettre d'intention* nie jest instytucją o jednolitym charakterze, ponieważ w zależności od treści dokumentu może stanowić pozbawioną doniosłości prawnej deklarację lub też ustanawiać prawnie doniosłe zobowiązanie. W tej ostatniej kategorii mieszczą się listy intencyjne stanowiące doniosłą prawnie deklarację zaangażowania (fr. *engagement unilatéral*) lub też jednostronne zobowiązanie umowne (fr. *engagement contractuel unilatéral*), o zróżnicowanych skutkach w zakresie praw i obowiązków stron, każdorazowo określonych treścią listu. Deklaracja zaangażowania (fr. *engagement unilatéral*) stanowi oświadczenie woli mające na celu powstanie prawnie doniosłego zobowiązania po stronie jej autora, co oznacza, że (w przeciwieństwie do jednostronnego zobowiązania umownego) dla powstania zobowiązania wystarczy wola jednej osoby, która zobowiązania takiego się podejmuje. Natomiast do powstania jednostronnego zobowiązania umownego potrzebna jest zgodna wola co najmniej dwóch osób — stron umowy, mająca za przedmiot powstanie zobowiązania po stronie jednej z nich¹⁵. W tym zakresie zauważalna jest istotna różnica w porównaniu z uregulowaniami prawa

¹³ Por. M. Chomiuk: *Deklaracja...*, *op. cit.*, s. 611.

¹⁴ J.-P. Dumas: *Le point sur la jurisprudence relative à la lettre d'intention* (w:) *Lettres d'intention de l'engagement d'honneur au cautionnement déguisé*, *Droit et Patrimoine*, styczeń 1999, doctrine, s. 53; I. Najjar: *L'autonomie de la lettre de confort*, *D.* 1989, chron., s. 217; P. Simler: *Le nouvel article 2322 du Code civil et le régime de la lettre d'intention*, *Revue de jurisprudence de droit des affaires* 2008, nr 7, s. 739; J. Bussy: *Droit...*, *op. cit.*, s. 537; B. Grimonprez: *Pour une responsabilité des sociétés mères du fait de leurs filiales*, *Revue des sociétés* 2009, s. 715.

¹⁵ B. Starck, H. Roland, L. Boye: *Droit civil. Les obligations 2. Le contrat*, Paris 1997, s. 18 i n.; F.L. Simon: *La spécificité du contra unilatéral*, *Revue trimestrielle de droit civil* 2006, s. 209.

niemieckiego, gdzie instytucja ta zawsze dochodzi do skutku w drodze umowy zawieranej między spółką dominującą a zainteresowaną instytucją kredytową. Ponieważ spółka zależna nie jest stroną tej umowy, lecz jej beneficjentem, w literaturze niemieckiej klasyfikuje się to zobowiązanie jako niewłaściwą umowę na rzecz osoby trzeciej¹⁶.

W prawie francuskim *lettre d'intention* są klasyfikowane jako umowy adhezyjne, co oznacza, iż tylko jedna ze stron redaguje treść umowy (autor listu), którą to druga strona akceptuje bez możliwości jej modyfikacji¹⁷. Dla kwalifikacji listu intencyjnego jako umowy bez znaczenia pozostaje fakt, że w większości przypadków pisemny dokument zawiera podpis tylko jednej ze stron — spółki dominującej, bowiem akceptacja zobowiązania może nastąpić w sposób milczący. Ponieważ nie istnieje jednolita koncepcja listu intencyjnego, zakres i charakter prawny zobowiązania jego autora (fr. *souscripteur*, *l'émetteur*) zależą będzie w każdym przypadku od analizy treści oświadczenia woli zawartego w dokumencie, które może wywoływać silniejszy lub słabszy skutek. Główne problemy związane z ustaleniem charakteru prawnego listu intencyjnego obrazuje już pierwsze orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego (fr. Cour de Cassation) wydane 21 grudnia 1987 r. dotyczące tego typu zobowiązania. Wyrok ten jest często cytowany w literaturze i stanowi podstawę dla wielu późniejszych rozstrzygnięć. Sprawa dotyczyła listu intencyjnego, w którym spółka dominująca wyraziła wolę „nadzorowania oraz wspomagania sytuacji finansowej swojej spółki zależnej, a w przypadku, gdy to będzie konieczne, wstąpić w jej miejsce w celu wykonania wszystkich powziętych przez nią zobowiązań, w sposób trwały, w granicach swojej wypłacalności”¹⁸. W orzeczeniu tym Sąd Kasacyjny wskazuje, że pomimo jednostronnego charakteru zobowiązania list intencyjny, który został zaakceptowany przez adresata, może ustanowić na rzecz tego ostatniego zobowiązanie do działania lub zaniechania stanowiące zobowiązanie rezultatu lub nawet poręczenie, o ile jest to zgodne z jego treścią oraz wolą stron. Do sądu należy nadanie lub odkrycie rzeczywistej kwalifikacji tego aktu, przy czym sąd nie jest związany nazwą użytą w umowie przez strony¹⁹. W tej konkretnej sprawie Sąd Kasacyjny uznał, że zobowiązanie spółki dominującej stanowiło poręczenie, stwierdzając, że: „ten, kto w sposób jednoznaczny wyraża swoją wolę, deklarując wierzycielowi wykonanie zobowiązania w miejsce dłużnika, jeżeli ten ostatni go nie wykona, ustanawia się poręczycielem (fr. *caution*)”¹⁹. Orzeczenie to wskazuje na

¹⁶ R. Lewicki: *Oświadczenie...*, op. cit., s. 77; H.-J. Weber, *Sicherungsgeschäfte*, München 1986, s. 66; H. Scholz, H.-L. Lwowski: *Das Recht der Kreditsicherung*, Berlin 1994, s. 381.

¹⁷ S. Guillemard, D. Onguene Onana: *Contrat d'adhésion: actualités et droit international privé*, Les Cahiers de Droit 2007, vol. 48, nr 4; O. Litty: *Inégalité des parties et durée du contrat: étude de quatre contrats d'adhésion*, Paris 1999.

¹⁸ Treść zobowiązania w oryginalnej wersji językowej: „de suivre et soutenir sa filiale dans ses besoins financiers et, dans le cas où cela deviendrait nécessaire, de se substituer à elle pour faire face à tous les engagements qu'elle pourrait prendre (et) de veiller de façon durable et à sa totale solvabilité”.

¹⁹ Orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego z 21 grudnia 1987 r., nr 85–13.173: Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation IV nr 281.

niejednolity charakter tej instytucji prawnej, ponieważ skutek zobowiązania zawartego w liście intencyjnym może być zróżnicowany, poczynając od pozbawionej charakteru prawnego deklaracji lub informacji po zobowiązanie do działania lub zaniechania, rezultatu lub starannego działania, a nawet może zostać uznane za poręczenie. Nie stoi temu na przeszkodzie jednostronnie zobowiązujący charakter listu gwarancyjnego, jeżeli został zaakceptowany (również w sposób dorozumiany) przez swojego adresata²⁰. Jako przykład akceptacji w sposób dorozumiany można wskazać sytuację, w której adresat uzależnił wykonanie swojego zobowiązania względem spółki zależnej od otrzymania listu intencyjnego lub gdy treść tego listu została uzgodniona przez strony w umowie. Ponadto w orzecznictwie sądów francuskich przyjmuje się, że wezwanie dłużnika do zapłaty stanowi akceptację zobowiązania przez wierzyciela²¹. Mając powyższe na uwadze, w każdym przypadku do sądu rozpatrującego sprawę należy ustalenie, jaka była zgodna wola stron w zakresie natury oraz charakteru zobowiązania zaciągniętego przez spółkę matkę względem wierzycieli spółki zależnej. Kiedy list intencyjny zawiera bardzo nieostre sformułowania, należy skupić się na celu zobowiązania. Tylko te listy intencyjne, w których spółka dominująca zobowiązuje się do podjęcia określonych działań, mieszczą się w kategorii zabezpieczeń²².

III. ZASADY INTERPRETACJI LISTU INTENCYJNEGO

Stanowiący doniosłe prawnie zobowiązanie list intencyjny podlega ogólnym zasadom interpretacji oświadczeń woli określonych we francuskim kodeksie cywilnym oraz orzecznictwie francuskiego Sądu Kasacyjnego. Sąd nie jest związany kwalifikacją czynności nadaną przez strony, co oznacza, że w sytuacji gdy jest ona błędna, ma on za zadanie zastąpić ją prawidłową odpowiadającą rzeczywistej woli stron²³. Co więcej, do swobodnej oceny sądu rozpatrującego sprawę należy także wybór metody interpretacji umowy, ponieważ zawierające ogólne reguły wykładni oświadczeń woli przepisy art. 1156–1164 francuskiego kodeksu cywilnego nie mają mocy bezwzględnie obowiązującej, są uznawane za dyrektywy, których niezastosowanie przez sąd nie jest sankcjonowane²⁴.

²⁰ Orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego z 21 grudnia 1987 r., SA de droit espagnol Viuda de José Tolra c/ Société régionale de développement du Languedoc–Roussillon (SODLER): La Semaine juridique — Edition générale 1988, II n° 21113 komentarz Montanier.

²¹ F.L. Simon: *La spécificité du contra unilatéral*, op. cit., s. 209.

²² P. Delebecque: *Précisions supplémentaires sur le régime des lettres d'intention*, Revue des sociétés 1998, s. 561.

²³ Zasada utrwalona w orzecznictwie, potwierdzona w art. 12 nowego kodeksu procedury cywilnej (fr. Nouveau Code de Procédure Civile). Zob. R. Baillo: *Les lettres d'intention*, Revue trimestrielle de droit commercial 1992, s. 547.

²⁴ J. Ghestin, C. Jamin, M. Billiau: *Traité de droit civil. Les effets du contrat*, Paris 2001, s. 43; B. Fauvarque-Cosson: *L'interprétation du contrat: observations comparatives*, Revue des contrats 2007, nr 2, s. 481; C. Grimaldi: *Paradoxes autour de l'interprétation des contrats*, Revue des contrats 2008, nr 2, s. 207.

Zgodnie z fundamentalną zasadą francuskiego prawa zobowiązań interpretacja umowy należy do swobodnej oceny sądu rozpatrującego sprawę²⁵, którego zadaniem jest ustalenie, jaka była zgodna wola stron w chwili zawarcia umowy²⁶. Cel wykładni został określony w art. 1156 francuskiego kodeksu cywilnego, na mocy którego przy interpretacji umowy należy odkryć, jaka była zgodna wola stron, aniżeli poprzestawać na literalnym brzmieniu użytych w niej pojęć. Regulacja ta wskazuje, że we francuskim prawie cywilnym przyjęto subiektywny model wykładni oświadczeń woli, zorientowany na wolę osoby składającej oświadczenie²⁷. W celu ustalenia, jaka była zgodna wola stron, sąd może wziąć pod uwagę okoliczności zewnętrzne w stosunku do umowy, takie jak treść rozmów poprzedzających jej zawarcie lub zachowanie stron już po zawarciu umowy, przykładowo sposób, w jaki strony wykonują umowę. Źródłem poznania zgodnej woli stron nie będzie więc tylko treść dokumentu, lecz także ocena zachowania stron zarówno przed, jak i po zawarciu umowy.

Przy dokonywaniu interpretacji listu intencyjnego należy zwrócić uwagę na szczególny charakter tej instytucji, która może stanowić deklarację zaangażowania (fr. *engagement unilatéral*) lub też jednostronne zobowiązanie umowne (fr. *engagement contractuel unilatéral*). W pierwszym przypadku interpretacja będzie polegała na ustaleniu woli autora listu, podczas gdy w drugim przypadku list intencyjny stanowi jednostronne zobowiązanie umowne, więc do sądu rozstrzygającego sprawę będzie należało ustalenie, jaka była zgodna wola stron umowy. Ponadto list intencyjny należy do kategorii zobowiązań adhezyjnych, w której szczególne znaczenie jest przypisywane woli strony, która zreagowała tekst dokumentu. Interpretacja dotyczy tylko niejasnych postanowień umowy, co oznacza, że sąd rozpatrujący sprawę nie posiada kompetencji interpretacji postanowień na tyle jasnych i precyzyjnych, że nie można im przypisać dwojakiego znaczenia. Listy intencyjne cha-

²⁵ Orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego (pełnego składu) z 2 lutego 1808 r., w sprawie *Lubert c/ Wancareghem*: GAJC, 11e éd., nr 159; Jur. gén., v^o Cassation, nr 1573, concl. Merlin; skarga z 22 listopada 1865 r.: DP 1866. I. 108; S. 1866. I. 23, concl. Fabre; z 31 października 1934 r., Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz 1934. 602.

²⁶ Kwalifikacja i interpretacja umowy dokonana przez sąd nie podlega kontroli Sądu Kasacyjnego poza przypadkami rażącego błędu polegającego na nadaniu oświadczeniom woli znaczenia oczywiście sprzecznego z ich literalnym brzmieniem (orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego w sprawie *Lubert* z 8 lutego 1808 r., w którym sąd ten wyraził zasadę, że interpretacja umowy należy do swobodnego uznania sądu rozpatrującego sprawę, Sąd Kasacyjny zajmuje się rozstrzygnięciem zagadnień prawnych, nie wypowiada się na temat istoty sprawy). Oznacza to, że kontrola Sądu Kasacyjnego w zakresie interpretacji umowy jest dopuszczalna jedynie w przypadku nadania przez sąd jasnym i precyzyjnym pojęciom znaczenia zmieniającego zobowiązania stron wynikające z umowy oraz zmodyfikowania jej postanowień (wyrok francuskiego Sądu Cywilnego, Izby Cywilnej z 15 kwietnia 1872 r., *Veuve Foucauld et Coulombe c/ Pringault*, GAJC, 11e éd., nr 160; DP 1872. I. 176; S. 1872. I. 232; wyrok Izby Cywilnej z 6 czerwca 1921 r., DP 1921. I. 73, rapp. A. Colin; S. 1921. I. 193, note Huguene; z 9 października 1940 r., DA 1941. I. 130 (1re esp.), oraz z 16 grudnia 1940 r., DA 1941. I. 130 (2e esp.); postanowienie jest jasne i precyzyjne wtedy, gdy nie może być rozumiane w dwojakim sensie (wyrok francuskiego Sądu Cywilnego, Izby Cywilnej z 12 stycznia 1938 r., Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz 1938. 197; oraz z 28 lutego 1962 r., Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation I, nr 128).

²⁷ H. Kötz, A. Flessner: *European Contract Law*, t. 1, Oxford 1997, rozdział 7, s. 106.

rakteryzują się ogromną różnorodnością i często zawierają nieprecyzyjne lub niejednoznaczne sformułowania, dlatego ustalenie, jaka była rzeczywista wola stron, jest zadaniem bardzo trudnym.

IV. CHARAKTER PRAWNY „WSPARCIA” (FR. *SOUTIEN*) OBIECANEGO PRZEZ AUTORA LISTU INTENCYJNEGO. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA SĄDÓW FRANCUSKICH

W orzecznictwie sądów francuskich dotyczącym *lettre d'intention* znajdują się wskazówki, w jaki sposób interpretować oświadczenia woli autora listu. Zadanie to nie jest łatwe, ponieważ treść listu często jest w sposób zamierzony sformułowana w sposób dwuznaczny i niejasny. Często użycie konkretnych słów stanowi podstawę dla dokonania kwalifikacji listu intencyjnego, dlatego poniżej przy okazji omawiania każdej kategorii tego dokumentu zamieszczone zostały sformułowania w języku francuskim wraz z tłumaczeniem na język polski²⁸.

1. LIST INTENCYJNY POZBAWIONY DONIOSŁOŚCI PRAWNEJ (FR. *LETTRE D'INTENTION HORS DU DROIT*)

We francuskiej praktyce handlowej list intencyjny funkcjonuje niekiedy jako pozbawione doniosłości prawnej zwykle zobowiązanie moralne (fr. *engagement moral*), dlatego w razie sporu sądowego pomiędzy adresatem a autorem listu w pierwszej kolejności należy ustalić, czy dokument ten w ogóle stanowi źródło zobowiązania prawnego. Ta kategoria listów intencyjnych odpowiada wyodrębnionym przez literaturę niemiecką tzw. miękkim oświadczeniom patronackim, które mają jedynie charakter oświadczeń dobrej woli i nie kreują żadnego obowiązku prawnego spółki dominującej wobec kredytodawcy²⁹.

Będą to te sytuacje, w których w treści spornego dokumentu nie zawarto żadnego zobowiązania lub wyraźnie wyrażono zamiar wywołania pozbawionego znaczenia prawnego zobowiązania moralnego (ang. *gentlemen agreements*)³⁰. Jako przykład można wskazać dokument, w którym spółka informuje bank o stosunku zależności istniejącym między nią a swoją filią, informuje o przyjętej przez nią

²⁸ J.F. Barbieri: *Lettres d'intention ou de confort: les mots, toujours les mots...*, Bulletin Joly Sociétés, wrzesień 2009, s. 753; I. Najjar: *Pour prouver la faute du débiteur d'une obligation de faire (lettre d'intention), la nature et le contenu de l'obligation doivent être établis*, Recueil Dalloz 1992, s. 53.

²⁹ Zob. F.v. Westphalen: *Rechtsprobleme der Exportfinanzierung*, Köln 1987, s. 386 i n.; S. Kumpel, *Bank- und Kapitalmarktrecht*, Köln 2000, s. 1037.

³⁰ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Wersalu z 27 kwietnia 2006 r., nr 05–3260, w sprawie *SAS CEG c/ SAS Herault*, Revue de jurisprudence de droit des affaires 10/06 nr 1072.

polityce wspierania finansowego spółek zależnych, wyraża swój interes wynikający z jej dobrego funkcjonowania lub też pragnie podziękować za udzielenie spółce zależnej kredytu³¹. W powyższych sytuacjach treść listu nie pozwala na przyjęcie, że jego autor bierze odpowiedzialność w razie niewykonania zobowiązania przez spółkę zależną. Poza przypadkami celowego wprowadzenia wierzyciela spółki zależnej w błąd co do wypłacalności tej ostatniej, które podlegają reżimowi odpowiedzialności deliktowej (art. 1832 francuskiego kodeksu cywilnego)³², tak sformułowany list intencyjny jest dokumentem pozbawionym doniosłości prawnej. Sąd odmawia nadania charakteru zobowiązującego stwierdzeniom zawartym w tym liście, chyba że towarzyszy im wyrażona w jakiejkolwiek formie deklaracja powzięcia konkretnych działań w razie problemów z wykonaniem zobowiązania przez spółkę zależną. W takiej sytuacji list intencyjny staje się niekwestionowanym źródłem zobowiązania³³.

2. LIST INTENCYJNY O CHARAKTERZE GWARANCYJNYM (FR. *GARANTIE INDEMNITAIRE*)

Do tej kategorii należą listy intencyjne, w których spółka matka nie zobowiązuje się do zapłaty długu spółki zależnej ani wstąpienia w miejsce tej ostatniej w razie niewykonania przez nią zobowiązania, lecz zobowiązuje się do wspierania spółki zależnej w wykonaniu zaciągniętego przez nią zobowiązania lub dołożenia wszelkich starań, aby spółka zależna była w stanie tym zobowiązaniom uczynić zadość. Wsparcie może polegać na przykład na: zwiększeniu kapitału zakładowego spółki zależnej, zasileniu jej rachunku bieżącego, umorzeniu wobec niej wierzytelności, udzieleniu jej pożyczki, wprowadzeniu spółki na giełdę, udzieleniu pomocy w poszukiwaniu rynku zbytu lub pomocy w nawiązywaniu współpracy z partnerami biznesowymi. Francuski Sąd Kasacyjny określił tego rodzaju listy intencyjne jako ustanawiające zobowiązanie do działania, którego niepodjęcie skutkowało będzie roszczeniami odszkodowawczymi na mocy art. 1142 francuskiego kodeksu cywilnego³⁴. Będą to więc przypadki listów intencyjnych, których treść nie wskazuje na zobowiązanie do zapłaty długu w miejsce dłużnika głównego (fr. *engagement*

³¹ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 4 maja 1993 r., *SA Montcocol c/ CIN*, Bull. Joly 1993, s. 729; Sądu Apelacyjnego w Bordeaux z 16 października 1985 r., *SEPIME c/ International Westminster Bank PLC*, D. 1989 s. 436; Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 30 kwietnia 1985 r., *Crédit du nord et autres c/ Industrias Valls SA*, Revue trimestrielle de droit civil 1985, s. 730.

³² Art. 1832 francuskiego kodeksu cywilnego: „Ten, kto swoim działaniem wyrządził komuś szkodę, zobowiązany jest do jej naprawienia”.

³³ R. Baillod: *Les lettres d'intention*, Revue trimestrielle de droit commercial 1992, s. 547; wyrok Sądu Handlowego w Paryżu z 16 czerwca 1986 r., Revue de jurisprudence commerciale 1987, s. 53, glosa Gallet.

³⁴ Orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego z 21 grudnia 1987 r., nr 85–13.173, Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation IV nr 281.

de payer en lieu et place du débiteur), więc nie ma podstaw dla zakwalifikowania ich jako poręczenia. Z drugiej strony są to zobowiązania na tyle silne, że nie można odmówić im doniosłości prawnej, tak jak w przypadku listów intencyjnych stanowiących *engagement moral*. Zobowiązanie tego rodzaju przeważnie zakłada aktywną rolę autora listu intencyjnego, podczas gdy w przypadku listów intencyjnych stanowiących zabezpieczenie w postaci poręczenia pozostaje on pasywny, czeka w nadziei, że dłużnik zaspokoi wierzyciela w dniu wymagalności. Celem zobowiązania do starannego działania jest wynagrodzenie szkody spowodowanej niewykonaniem zobowiązania przez dłużnika (stąd określenie *garantie indemnitaire*), podczas gdy celem listu intencyjnego stanowiącego gwarancję jest zapłata długu w miejsce dłużnika³⁵. Zgodnie z dobrze znanym na gruncie francuskiego prawa zobowiązania do podjęcia określonego działania są stopniowalne. Mogą to być zobowiązania rezultatu lub starannego działania. W praktyce orzeczniczej wypracowano pogląd, że listy intencyjne należą albo do jednej, albo do drugiej grupy, jednakże często rozróżnienie jest bardzo trudne³⁶. Podział ten nie jest znany niemieckiej praktyce bankowej, w której tzw. twarde oświadczenie patronackie stanowi doniosłe prawnie zobowiązanie do działania mającego wzmocnić pozycję ekonomiczną spółki córki lub też zachowania jej na odpowiednim poziomie, którego niewykonanie skutkuje odpowiedzialnością solidarną podmiotu składającego oświadczenie wobec banku kredytującego za całą poniesioną przez niego szkodę. Bankowi kredytującemu przysługuje w tej sytuacji własne roszczenie odszkodowawcze przeciwko spółce dominującej opierające się na zawinionym naruszeniu przez tą ostatnią warunków umowy. Instytucja ta zbliżona jest do wyodrębnionego przez judykaturę francuską listu intencyjnego ustanawiającego zobowiązanie do starannego działania³⁷.

A. LIST INTENCYJNY USTANAWIAJĄCY ZOBOWIĄZANIE STARANNEGO DZIAŁANIA (FR. *OBLIGATION DE MOYENS*)

W przypadku listów intencyjnych, w których treści spółka dominująca wyraziła zamiar powzięcia określonych środków w celu umożliwienia wykonania zobowiązania przez spółkę zależną, wystarczy, aby w przypadku braku wykonania zobowiązania przez spółkę córkę wierzyciel wykazał fakt braku przedsięwzięcia tych działań. Na wierzyciela spoczywa ciężar wykazania, że autor listu tych środków nie

³⁵ J.F. Barbièri: *Lettre de confort: authentique garantie donnée au nom d'une société mère pour le financement d'une société filiale et incidence de l'autonomie juridique de celle-ci*, Bulletin Joly Sociétés, 1 marca 1998 r., nr 3, s. 231; P. Simler: *Cautionnement. Garanties autonomes. Garanties indemnitaires*, Paris 2008, s. 1021.

³⁶ D. Legeais: *Garanties. Lettre d'intention. Lettre donnant naissance a une obligation de résultat. Critère*, Revue trimestrielle de droit commercial 2010, s. 773; P. Simler: *Cautionnement...*, op. cit., s. 1022.

³⁷ R. Lewicki: *Oświadczenie...*, op. cit., s. 81; zob. H. Fleischer: *Gegenwartsprobleme der Patronatsklärung*, Wertpapiermitteilungen 1999, s. 667 i n.

przedsięwzięł i że można mu zarzucić zawnione niewykonanie zobowiązania. W tej kwestii bardzo wyraźnie widać różnicę pomiędzy listem intencyjnym ustanawiającym poręczenie, w przypadku którego wystarczy, aby wierzyciel poza istnieniem wierzytelności wykazał sam fakt niewykonania zobowiązania przez dłużnika głównego³⁸.

Sądy francuskie zakwalifikowały jako zobowiązanie starannego działania listy intencyjne, w których spółka matka zobowiązała się:

- nadzorować wykonanie zobowiązania przez spółkę zależną oraz nadzorować prawidłowy przebieg operacji bankowych (fr. *de veiller à exécution des obligations du débiteur et au bon déroulement des opérations bancaires*)³⁹;
- wspierać spółkę zależną w wykonaniu zaciągniętych przez nią zobowiązań⁴⁰ lub udzielić jej wsparcia finansowego⁴¹ (fr. *d'apporter son appui dans les engagements de la filiale ou son soutien financier*);
- udzielić pomocy spółce zależnej w razie niemożności samodzielnego wykonania przez nią swych zobowiązań (fr. *de venir en aide à la société débitrice en cas d'impossibilité d'honorer ses engagements*)⁴²;
- powzięcia wszelkich możliwych działań lub wysiłków w celu wsparcia dłużnika głównego w wykonaniu zobowiązania (fr. *de faire tout son possible ou de faire les meilleures efforts pour que le débiteur puisse remplir ses engagements*)⁴³.

B. LIST INTENCYJNY USTANAWIAJĄCY ZOBOWIĄZANIE REZULTATU (FR. *OBLIGATION DE RÉSULTAT*)

Autor listu gwarancyjnego ustanawiającego zobowiązanie rezultatu bierze na siebie pełną odpowiedzialność z tytułu szkody poniesionej przez wierzyciela w sytuacji niewykonania przez spółkę zależną zobowiązania. Odpowiedzialność ta jest wyłączona jedynie w przypadkach siły wyższej. Wystarczy, aby wierzyciel wykazał fakt niewykonania zobowiązania⁴⁴. Mimo że zobowiązanie wynikające

³⁸ P. Simler: *Cautionnement...*, op. cit., s. 1022.

³⁹ Wyrok francuskiego Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 19 marca 1991 r., Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation, IV, nr 110; D. 1992, s. 53.

⁴⁰ Wyrok francuskiego Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 16 lipca 1991 r., Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation, VI, nr 265; La Semaine juridique — Edition générale 1992, I, 3583, nr 10, glosa Simler.

⁴¹ Wyrok francuskiego Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 18 maja 2005 r., Juris-Data nr 028479; La Semaine juridique — Edition générale 2005, I, 185, nr 10, glosa Simler.

⁴² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Dijon z 27 czerwca 1996 r., Juris-Data nr 047584.

⁴³ Wyrok Sądu Kasacyjnego z 4 października 1994 r., Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation, IV, nr 276; La Semaine juridique — Edition générale 1994, IV, 2429; por. J.F. Barbiéri: *Lettre d'intention: la promesse de «faire tout le nécessaire pour une bonne exécution des engagements» par une filiale et de s'organiser pour qu'elle puisse les honorer s'analyserait en une obligation de moyens, non soumise à la procédure d'autorisation «préalable» des garanties*, Bulletin Joly Sociétés, 1 maja 1999 r., nr 5, s. 540.

⁴⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 10 grudnia 1991 r., La Semaine juridique — Edition générale 1992, I, 3589, nr 10; La Semaine juridique — Entreprise et affaires 1992, II, 345, z glosą Grelliere; D. 1992, s. 80; J.F. Barbiéri: *Lettre d'intention: conforter autrui équivaut-il à cautionner ses dettes*, Bulletin Joly Sociétés, 1 lipca

z listów intencyjnych należących do tej kategorii ma charakter odszkodowawczy, jest ono zbliżone do poręczenia pod względem skutków, jeżeli szkoda poniesiona przez niezaspokojonego wierzyciela jest równa wysokości wierzytelności⁴⁵. Może się zdarzyć, że wysokość szkody będzie przewyższała wartość wierzytelności, na przykład w sytuacji, gdy na skutek braku płatności wierzyciel sam znalazł się w upadłości z powodu niemożności uregulowania zobowiązań wobec swych wierzycieli. Jeżeli w powyższej sytuacji mamy do czynienia z listem intencyjnym ustawiającym zobowiązanie rezultatu, jego autor jest zobowiązany do naprawienia szkody w pełnej wysokości, chyba że w liście gwarancyjnym zastrzeżona została kwota maksymalna odpowiedzialności⁴⁶.

Zobowiązanie powzięte w ramach tej kategorii listów intencyjnych może stanowić zobowiązanie do podjęcia działania (oświadczenia, na mocy których spółka dominująca obiecuje, że spółka zależna wykona zobowiązanie) lub też zaniechania określonych działań lub czynności (np. powstrzymanie się od zbywania posiadanych udziałów lub akcji)⁴⁷. List intencyjny ustanawia zobowiązanie rezultatu, jeżeli zawiera zobowiązanie do:

- powzięcia wszelkich niezbędnych dyspozycji w celu wykonania zobowiązania przez dłużnika głównego (fr. *de prendre toutes les dispositions pour que le débiteur soit en mesure de remplir ses engagements*)⁴⁸;
- powzięcia w każdej chwili wszystkich możliwych działań w celu prawidłowego wykonania zobowiązań przez dłużnika (fr. *de faire tout et à chaque moment pour que le débiteur assure la bonne exécution de ses engagements*)⁴⁹;
- zagwarantowania pokrycia potrzeb finansowych dłużnika głównego lub zapewnienia, że będzie on dysponował wystarczającym kapitałem (fr. *d'assurer la couverture des besoins financiers du débiteur ou de lui assurer une trésorerie suffisante*)⁵⁰;
- udzielenia gwarancji lub zapewnienia, że bank nie poniesie żadnej szkody na skutek działania spółki zależnej (fr. *de garantir que... ou de donner l'assurance que la banque ne subira aucun préjudice du fait de la société débitrice*).

Należy przy tym wyjaśnić, że zwrot „gwarantować, że dłużnik wypełni zobowiązanie” (fr. *garantir que le débiteur remplira ses engagements*), oznacza zobowią-

2011 r., nr 7, s. 551; orzeczenie Sądu Kasacyjnego z 17 maja 2011 r., nr 09–16189 (nr FPB), *Sté Emball'iso c/Sté Vereinbank*.

⁴⁵ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Besançon z 29 września 1995 r., Juris–Data nr 046577.

⁴⁶ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 3 czerwca 1997 r., Juris–Data, nr 021358.

⁴⁷ P. Simler: *Cautionnement. Garanties autonomes. Garanties indemnitaires*, Paris 2008, s. 1025.

⁴⁸ Wyrok Sądu Handlowego w Paryżu z 27 października 1981 r., Banque 1981, s. 1455, obs. M. Martin; por. J.F. Barbieri: *Lettres d'intention promettant de «faire tout le nécessaire pour la bonne exécution des engagements du débiteur»: problèmes d'interprétation, de preuve et d'autorisation préalable*, Bulletin Joly Sociétés, 1 sierpnia 2000 r., nr 8–9, s. 803.

⁴⁹ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 29 listopada 1996 r., Juris–Data nr 024008.

⁵⁰ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 24 października 2000 r., La Semaine juridique — Edition générale 2001, I, 315, nr 10, glosa Simler.

zanie rezultatu, natomiast podobne wyrażenie: „gwarantować zobowiązanie dłużnika” (fr. *garantir les engagement du débiteur*) należy zakwalifikować jako poręczenie⁵¹.

3. LIST INTENCYJNY STANOWIĄCY UKRYTE PORĘCZENIE (FR. *CAUTIONNEMENT DÉGUISÉ*)

W niektórych przypadkach dokument zakwalifikowany przez strony jako list intencyjny stanowi w istocie zobowiązanie do zapłaty długu w miejsce dłużnika głównego odpowiadające definicji umowy poręczenia⁵². Bez znaczenia jest brak posłużenia się przez strony słowami „poręczenie” (fr. *cautionnement*) czy „poręczyciel” (fr. *caution*), ponieważ prawo francuskie nie wymaga użycia oświadczenia woli o ściśle określonej treści w celu ustanowienia poręczenia. Woli zawarcia poręczenia nie domniemywa się, powinna być ona wyrażona w sposób jednoznaczny, jednakże nie została ona sformalizowana. W każdym przypadku sąd bada, jaka była zgodna wola stron. Mamy w istocie do czynienia z poręczeniem, jeżeli dokument zatytułowany „list intencyjny” zawiera zobowiązanie do zapłaty długu w razie, gdy dłużnik nie wykona zobowiązania (fr. *satisfaire à obligation, si le débiteur n’y satisfait pas lui-même*) lub wstąpienia w miejsce takiego dłużnika (fr. *se substituer à un tel débiteur*). Takie zobowiązanie mieści się w definicji poręczenia zawartej w art. 2288 francuskiego kodeksu cywilnego⁵³. W przeciwieństwie do *lettre d’intention* ustanawiających zobowiązanie rezultatu, w których autor listu dysponuje swobodą w zakresie środków służących wypełnieniu zobowiązania, listy intencyjne stanowiące poręczenie ustanawiają po stronie ich autora obowiązek zapłaty długu w sposób bezpośredni i automatyczny wobec wierzyciela dłużnika głównego. Z podobnym problemem spotkał się Niemiecki Sąd Najwyższy, który z orzeczeniu z dnia 8 maja 2003 r. uznał sporne oświadczenie patronackie za zobowiązanie podobne do poręczenia i w drodze analogii stwierdził, że powoduje ono podobny skutek⁵⁴.

Sądy francuskie kwalifikują jako poręczenie listy intencyjne zawierające wyraźne i jednoznaczne oświadczenie woli spółki dominującej, na mocy którego zobowiązuje się ona do wstąpienia w miejsce dłużnika głównego w razie niewykonania przez niego zobowiązania (fr. *obligation de se substituer au débiteur défaillant*)⁵⁵.

⁵¹ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 17 listopada 1992 r., Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation IV, nr 364.

⁵² V. Bertrei: *Les lettres d’intention*, Banque 1986, s. 895.

⁵³ Dawny art. 2011 francuskiego kodeksu cywilnego. Reforma przyniosła zmianę numeracji, lecz nie treści tego przepisu.

⁵⁴ Orzeczenie niemieckiego Sądu Najwyższego z 8 maja 2003 r., IX ZR 334/01, <http://www.bundesgerichtshof.de/>.

⁵⁵ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Izba Handlowa) z 21 grudnia 1987 r., *SA de droit espagnol Viuda de José Tolra c/ Société régionale de développement du Languedoc-Roussillon (SODLER)*; zob. orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Paryżu 16 izby, sekcja A, z 15 czerwca 2005 r., nr 03/03861, *SA Balmain et autres c/ W. et autre*;

W orzecznictwie uznano, że list intencyjny stanowi poręczenie, jeżeli zawiera następujące oświadczenie woli:

- zobowiązanie większościowego akcjonariusza spółki „nadzorowania sytuacji finansowej spółki córki oraz w sytuacji, gdy będzie to konieczne, wstąpienia w jej miejsce w celu wykonania wszystkich zaciągniętych przez nią zobowiązań” (fr. *sivre et soutenir sa filiale dans ses besoins financiers et, dans le cas où cela deviendrait nécessaire, de se substituer à elle pour faire face à tous les engagements qu'elle pourrait prendre à l'égard de ses créanciers*); w dalszej treści listu intencyjnego wskazano, że zobowiązanie to ma charakter trwały i dotyczy całkowitej zdolności kredytowej spółki córki⁵⁶;
- obietnicę spółki matki wstąpienia w miejsce spółki zależnej w razie niewywiązania się przez nią z zobowiązań oraz zobowiązanie zapłaty długu przez wstąpienie w jej miejsce; w tej sprawie Sąd Apelacyjny w Paryżu stwierdził, że zobowiązanie wynikające z treści spornego listu intencyjnego miało charakter akcesoryjny wobec zobowiązania dłużnika głównego (spółki zależnej), więc stanowiło poręczenie⁵⁷.

Nie stanowi poręczenia list intencyjny, w którym spółka matka proponuje współdziałać ze spółką zależną w celu doprowadzenia do pozytywnego zakończenia operacji zawartej przez tą ostatnią z jej bankiem bez wyraźnego zobowiązania się do wstąpienia w jej miejsce w razie niewypełnienia przez nią tego zobowiązania⁵⁸. Nie stanowi poręczenia także taki list, w którym spółka dominująca zobowiązuje się wobec banku spółki zależnej do trwałego wspierania tej ostatniej w celu zapewnienia, aby spółka zależna w każdej sytuacji dysponowała środkami niezbędnymi dla pozytywnego zakończenia operacji⁵⁹.

Dokonanie kwalifikacji zobowiązania wynikającego z listu intencyjnego oraz jego skutków prawnych nie jest zadaniem łatwym, co obrazuje orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego z dnia 17 lipca 2011 r. w sprawie nr 09–16186, w której spółka dominująca zobowiązała się do podjęcia środków w celu „zapewnienia, aby spółka zależna w każdym momencie była w stanie wywiązać się ze swych zobowiązań wobec banku” (fr. *faire en sorte que la filiale puisse à tout moment remplir tous ses engagements (...) envers la banque*)⁶⁰. Następnie spółka zależna, która

J.F. Barbièri: *Lettres de confort dites «d'intention»: variations de terminologie et d'intensité*, Bulletin Joly Sociétés, 1 października 2005 r., nr 11, s. 1227.

⁵⁶ Orzeczenie francuskiego Sądu Kasacyjnego z 21 grudnia 1987 r. w sprawie *SA de droit espagnol Viuda de José Tolra c/ Société régionale de développement du Languedoc-Roussillon (SODLER)*.

⁵⁷ Orzeczenie francuskiego Sądu Apelacyjnego w Paryżu z 3 października 1991 r., 15 izba, sekcja B, *SA Société Générale de Fonderie c/ SA CEPME*, D. 1991 Informations Rapids du Recueil Dalloz, s. 259.

⁵⁸ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego z 9 lipca 2002 r., n° 1414 FP-P, *Sté Lordex c/ Sté La Rhénane*, Revue de jurisprudence de droit des affaires 2003, nr 75.

⁵⁹ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego z 16 listopada 2004 r., n° 1630 F-D, *Belhassen c/ Société générale*, Revue de jurisprudence de droit des affaires 2005, nr 280; Revue de Droit Bancaire et Financier 2005, s. 21.

⁶⁰ M. Mignot: *La lettre d'intention, l'obligation de faire de résultat et le cautionnement*, L'Essentiel Droit bancaire, 1 lipca 2011 r., n° 7, s. 1; X. Delpech: *Lettre d'intention: faire en sorte = obligation de résultat*, Recueil Dalloz 2011, s. 1404.

zawarła z bankiem umowę pożyczki w wysokości 200 000 euro, znalazła się w upadłości. Bank domagał się od spółki dominującej zapłaty długu. Sąd apelacyjny zakwalifikował list intencyjny jako zobowiązanie rezultatu i zasądził zapłatę powyższej sumy z tytułu odszkodowania⁶¹. Pozwana spółka dominująca odwołała się od tego wyroku, powołując się na błędną kwalifikację zobowiązania wynikającego ze spornego listu intencyjnego. Zdaniem spółki zasądzenie zapłaty sumy 200 000 euro na rzecz banku byłoby możliwe tylko w sytuacji, gdyby list intencyjny stanowił w istocie umowę poręczenia. Izba handlowa Sądu Kasacyjnego odrzuciła skargę kasacyjną, wyjaśniając szczegółowo w uzasadnieniu, jakie są różnice pomiędzy poręczeniem a zobowiązaniem wynikającym z listu intencyjnego. Przez umowę poręczenia poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do zapłaty określonej sumy pieniędzy w miejsce dłużnika głównego, który nie wywiąże się z zobowiązania. W liście intencyjnym autor zobowiązuje się względem wierzyciela do podjęcia niezbędnych działań, aby dłużnik główny był w stanie wywiązać się ze swych zobowiązań. Spółka dominująca zobowiązuje się wobec banku, lecz wypełnia swoje zobowiązanie wobec spółki zależnej. W istocie, według Sądu Kasacyjnego, zobowiązanie spółki dominującej polega na wspieraniu spółki zależnej przez udzielenie jej pożyczki w sytuacji, gdy zaistnieje taka potrzeba. Zdaniem Sądu Kasacyjnego kwalifikacja *lettre d'intention* dokonana przez sąd apelacyjny jest prawidłowa. Kwalifikacja ta opiera się na dwóch kryteriach: pierwsze kryterium dotyczy treści oświadczenia woli autora listu, ponieważ użycie przez autora listu słów *faire en sorte* wskazuje na zobowiązanie rezultatu; drugie kryterium dotyczy stosunku zależności między spółkami i opiera się na założeniu, że spółka dominująca jest w stanie narzucić spółce zależnej podjęcie pewnych decyzji w dziedzinie zarządzania⁶². Spółka dominująca mogła więc nakazać spółce zależnej podjęcie środków mających na celu umożliwienie jej wywiązania się z zobowiązania wobec banku. W związku z powyższym spółka matka, nie podejmując tego typu działań, nie uczyniła zadość swojemu zobowiązaniu, którego źródłem jest list intencyjny, dlatego roszczenie odszkodowawcze z tytułu niewykonania zobowiązania jest uzasadnione w wysokości 200 000 euro lub maksymalnie zastrzeżonej w liście intencyjnym kwoty.

V. OBOWIĄZEK UZYSKANIA UPREDNIEJ ZGODY RADY NADZORCZEJ LUB RADY ZARZĄDZAJĄCEJ W SPÓŁKACH AKCYJNYCH (FR. *SOCIÉTÉ ANONYME*)

Listy intencyjne cieszyły się dużym zainteresowaniem w praktyce, ponieważ były instrumentami, które umożliwiały spółce dominującej wsparcie spółki zależnej

⁶¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lyonie, 3 Izba, sekcja A, 4 czerwca 2009 r., *Revue de jurisprudence de droit des affaires* 2009, nr 892.

⁶² M. Mignot: *Cours de droit des sûretés*, coll. LMD, Montchrestien 2010, n° 663–664; v. égal. N. Rontchevsky: *Faire le nécessaire*, Études offertes au doyen P. Simler, LexisNexis–Litec–Daloz 2006, s. 417.

w jej zobowiązaniach kredytowych przy ominięciu niedogodności związanych z poręczeniem, polegających na obowiązku uzyskania uprzedniego zezwolenia rady nadzorczej lub zarządzającej w spółce akcyjnej⁶³ oraz poczynieniu wzmianki o ustanowieniu gwarancji w dokumentach księgowych⁶⁴. Także w prawie niemieckim wymagane jest wykazanie zobowiązania wynikającego z tzw. twardego oświadczenia patronackiego w pełnej wysokości w bilansie po stronie pasywów jako umowy gwarancyjnej, co stanowi konsekwencję uznanej przez literaturę niemiecką wartości zabezpieczającej tego typu oświadczenia⁶⁵.

Należy wyjaśnić, że w prawie francuskim w celu ochrony wspólników przed reperkusjami związanymi z koniecznością wykonania zobowiązania do zapłaty cudzego długu w spółkach akcyjnych ograniczono kompetencje prezesa zarządu do reprezentowania spółki w zakresie udzielania gwarancji, poręczeń oraz awali⁶⁶. Udzielenie tych zabezpieczeń wymaga, w zależności od formy zarządzania spółką akcyjną⁶⁷, uzyskania uprzedniej zgody rady zarządzającej (fr. *conseil d'administration*) na podstawie art. L. 225–35 akapit 4 francuskiego kodeksu handlowego (fr. *code de commerce*) lub rady nadzorczej (fr. *conseil de surveillance*) na podstawie art. L. 225–68 akapit 2 francuskiego kodeksu handlowego⁶⁸. Dlatego w literaturze krytykowane jest wprowadzenie ustawowej regulacji listu intencyjnego, gdyż konsekwencja zakwalifikowania tych dokumentów jako zabezpieczeń wiąże się w przypadku spółki akcyjnej z koniecznością uzyskania zgody rady zarządzającej lub nadzorczej, co może znacznie ograniczyć zastosowanie tego instrumentu prawnego w praktyce. Jednakże ominięcie tego obowiązku przed 2006 r. nie było automatyczne, ponieważ mając na uwadze różnorodność zobowiązań zawartych w listach

⁶³ Zob. art. L. 225–35, L. 225–68, R. 225–28 oraz R. 225–53 francuskiego kodeksu handlowego oraz wyrok francuskiego Sądu Kasacyjnego z 26 stycznia 1999 r., nr 97–10.003, *Bulletin des arrêts des Chambers civiles de la Cour de cassation* IV, nr 31, *Bulletin Joly Sociétés* 1999, s. 540, glosa Barbièri.

⁶⁴ Artykuł L. 313–22 kodeksu walutowego i finansowego (fr. *Code monétaire et financière*).

⁶⁵ R. Lewicki: *Oświadczenie...*, *op. cit.*, s. 79.

⁶⁶ J.P. Chazal, Y. Reinhard: *Une lettre d'intention n'est pas soumise à l'art. 98...car elle contient une obligation de résultat!*, *Revue trimestrielle de droit commercial* 2000, s. 672; D. Gibrila: *La lettre d'intention*, *Petites affiches* 1995, nr 75, s. 18.

⁶⁷ Francuskie prawo spółek wyróżnia dwie formy zarządzania w spółkach akcyjnych: monistyczną oraz dualistyczną. W spółkach akcyjnych o monistycznej formie zarządzania istnieje rada zarządzająca (fr. *conseil d'administration*) zawierająca od 3 do 18 członków oraz stojący na jej czele prezes. Bieżące zarządzanie spółką, jak też jej reprezentacja wobec osób trzecich powierzone zostały dyrektorowi generalnemu. Funkcje prezesa i dyrektora generalnego może sprawować ta sama osoba, określana mianem prezesa–dyrektora generalnego (fr. *président directeur général* — PDG). W spółkach o dualistycznej formie zarządzania funkcjonuje liczący od jednego do pięciu osób zarząd (fr. *directoire*) oraz rada nadzorcza (fr. *conseil de surveillance*), w skład której wchodzi od 3 do 18 członków. Jednym z kryteriów branych pod uwagę przy wyborze formy zarządzania jest kwestia trybu odwoływania członków zarządu. Ich usunięcie ze stanowiska bez podania wyraźnego i uzasadnionego powodu pociąga za sobą bowiem odpowiedzialność odszkodowawczą. W praktyce najczęściej spotyka się spółki zarządzane według systemu monistycznego z radą zarządzającą.

⁶⁸ Regulacje te zostały wprowadzone na mocy ustawy nr 66–537 z 24 lipca 1966 r. o spółkach handlowych, a następnie zostały włączone do przepisów francuskiego kodeksu handlowego na mocy ustawy nr 2003–7 z 3 stycznia 2003 r. zmieniającej księgę VIII kodeksu handlowego; P. Delebecque: *L'application de l'article 98 de la loi du 24 juillet 1966 aux lettres d'intention*, *Revue des sociétés* 1991, s. 86.

intencyjnych kwestia ta stała się przedmiotem licznych orzeczeń⁶⁹. W pierwszych orzeczeniach francuski Sąd Kasacyjny kierował się kryterium kwalifikacji zobowiązania wyrażonego w *lettre d'intention* jako zobowiązania o charakterze gwarancyjnym, stojąc na stanowisku, że tylko te listy, które ustanawiają zobowiązanie rezultatu oraz ukryte poręczenie, podlegają temu obowiązкови⁷⁰. Następnie na krótki czas Cour de Cassation odszedł od tej linii orzeczniczej na rzecz kryterium celu zobowiązania (stanowcze zobowiązanie do poczynienia działań mających na celu wspieranie spółki zależnej)⁷¹, by powrócić w 1999 r. do poprzednio zajmowanego stanowiska, zgodnie z którym list intencyjny zawierający zobowiązanie starannego działania nie stanowi „gwarancji” w rozumieniu art. L. 225–35 akapit 4 francuskiego kodeksu handlowego. Nie wymagają więc uzyskania uprzedniej zgody rady zarządzającej te listy, które nie ustanawiają zobowiązania do zapłaty długu spółki zależnej. Natomiast listy intencyjne zawierające w istocie zobowiązanie do wstąpienia w miejsce dłużnika głównego są kwalifikowane przez sądy francuskie jako poręczenie ustanawiające zabezpieczenie w rozumieniu art. L. 225–35 akapit 4 francuskiego kodeksu handlowego, a zatem wymagają uzyskania uprzedniej zgody rady nadzorczej pod rygorem nieskuteczności żądania zapłaty wobec spółki (fr. *inopposabilité*)⁷². Kwestia sankcji w przypadku naruszenia przepisów dotyczących udzielania gwarancji, poręczeń oraz awali przez spółkę akcyjną wymaga wyjaśnienia. Jeżeli rada wyraziła zgodę, a zgoda ta była wadliwa z powodu naruszenia innych przepisów niż art. L. 225–35 akapit 4 francuskiego kodeksu handlowego, zastosowanie znajdzie art. L. 235–12 francuskiego kodeksu handlowego, na mocy którego ani spółka, ani wspólnicy nie mogą powołać się na nieważność względem osób trzecich w dobrej wierze. Jednakże osoba nieposiadająca zdolności do czynności prawnych lub wspólnik, którego działania zostały podjęte pod wpływem błędu, podstęp lub groźby, może powołać się na nieważność wynikającą z braku zdolności do czynności prawnych lub wady oświadczenia woli nawet względem

⁶⁹ Y. Piette: *Mystères et paradoxes des lettres de confort*, Bulletin Joly Sociétés, 1 maja 2003 r., nr 5, s. 528; J.F. Barbière: *Lettre «d'intention ou de confort», notion de garantie et autorisation du conseil d'administration (suite sans fin): la garantie «nouvelle» est arrivée*, Bulletin Joly Sociétés, 1 kwietnia 1997 r., s. 296.

⁷⁰ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego z 23 października 1990 r., *Compagnie générale de banque Citibank c/ SA le Crédit d'équipement des petites et moyennes entreprises (CEPME) et autre*, Bulletin Joly Sociétés 1991, s. 403, § 130, z glosą M. Jeantin; *Semaine juridique* édition Entreprises 1990, II, nr 21684, glosa Ch. Larroumet; *Revue des sociétés* 1991, s. 86, glosa Ph. Delebecque; *Banque* 1991, s. 207, glosa J.–L. Rives–Lange; *Dr. sociétés* 1991, comm. nr 16, glosa M. Marteau–Petit; *Revue trimestrielle de droit commercial* 1991, s. 403, glosa Y. Reinhard.

⁷¹ Orzeczenie Sądu Kasacyjnego z 9 grudnia 1997 r., *Société Colas c/ BIAO Cameroun et autres*, Bull. Joly Sociétés 1998, s. 231, § 88, glosa J.–F. Barbière; *Revue Sociétés* 1998, s. 561, glosa Ph. Delebecque; *La Semaine juridique — Edition générale* 1998, I, nr 149, spéc. nr 11, glosa Ph. Simler; *La Semaine juridique — Edition générale* 1998, I, nr 163, nr 9, obs. A. Viandier et J.–J. Caussain.

⁷² M. Falaise: *La sanction de l'acte irrégulier: distinction entre nullité et inopposabilité*, *Petites affiches* 1997, nr 107, s. 5; J. Picard: *L'acte conclu par un dirigeant avec dépassement de ses pouvoirs: nullité/inopposabilité*, *Dr. sociétés* 1998, chron. Nr 6; R. Micha–Goudet: *Inopposabilité des cautions, avals et garanties donnés irrégulièrement par le président d'un conseil d'administration: une sanction critiquable*, *Semaine juridique* édition Entreprises 1998, s. 840 i n.; J.L. Courtier: *Nature et conséquences juridiques de la lettre d'intention*, *Droit des sociétés* 1995, nr 117, s. 20.

osób trzecich. Sankcja za naruszenie przez prezesa zarządu przepisów dotyczących udzielania gwarancji, poręczeń oraz awali przez spółkę akcyjną nie została uregulowana ustawowo. Początkowo w orzecznictwie nie istniało jednolite stanowisko i sytuacje te były kwalifikowane albo jak nieważność zobowiązania (fr. *nullité*), albo jako bezskuteczność zobowiązania wobec spółki (fr. *inopposabilité*)⁷³. Ostatecznie francuski Sąd Kasacyjny stanął na stanowisku, że sytuację tę należy zakwalifikować jako brak możliwości skutecznego dochodzenia wykonania zobowiązania przez spółkę akcyjną⁷⁴. Wierzyciel powinien dochować należytej staranności i upewnić się, czy list intencyjny został wydany w sposób prawidłowy⁷⁵. W sytuacji gdy wykonanie zobowiązania przez spółkę dominującą nie może być skutecznie dochodzone, adresat listu intencyjnego będzie mógł pociągnąć do odpowiedzialności prezesa zarządu, który dopuścił się nieprawidłowości. Zakres odpowiedzialności członków zarządu spółki akcyjnej został uregulowany w art. L. 225–251 francuskiego kodeksu handlowego⁷⁶.

VI. UWAGI KOŃCOWE

Kwestia charakteru prawnego listu intencyjnego stanowi we Francji przedmiot licznych orzeczeń oraz analiz doktryny⁷⁷, które jednak nie rozwiązują wszystkich problemów związanych z funkcjonowaniem tej oryginalnej instytucji prawnej w praktyce. Najwięcej trudności sprawia ustalenie zamierzonego przez strony charakteru prawnego zobowiązania wynikającego z listu intencyjnego, ponieważ brak w tej kwestii jednolitej koncepcji, a niejasność użytych sformułowań jest często zamierzona przez autora listu. Wachlarz skutków prawnych wynikających z tych oświadczeń jest szerszy niż w prawie niemieckim, gdzie doktryna wyodrębniła dwie kategorie: miękkie oraz twarde oświadczenie patronackie. Podczas gdy analiza orzecznictwa francuskiego wskazuje, że list intencyjny może w istocie stanowić

⁷³ D. Gibirila: *La lettre d'intention*, Petites affiches 1995, nr 75, s. 18.

⁷⁴ Wyrok Sądu Kasacyjnego z 28 kwietnia 1987 r., D. 1988. J. 341, glosa D. Grillet–Ponton; wyrok z 11 lipca 1988 r., *Revue des sociétés* 1989, s. 53, glosa Didier; *Bulletin Joly* 1988, s. 666, glosa Le Cannu; oraz wyrok z 8 listopada 1988 r., *Juris–Classeur périodique* 1989, II, 21230, glosa J.–F. Barbiéri. Zob. R. Baillod: *Les lettres d'intention*, *Revue trimestrielle de droit commercial* 1992, s. 547.

⁷⁵ P. Delebecque: *Inopposabilité à une filiale du cautionnement accordé sans autorisation par le président de son conseil d'administration avec l'accord de la société mère*, *Bulletin Joly Sociétés* 1990, nr 10, s. 869.

⁷⁶ Zob. Y. Piette: *Mystères et paradoxes des lettres de confort*, *Bulletin Joly Sociétés* 2003, nr 5, s. 528.

⁷⁷ J. Terray: *La lettre de confort*, *Revue Banque* 1980, s. 329; J.–P. Bertrel: *Les lettres d'intention*, *Revue Banque* 1986, s. 985; conclusions de l'avocat général M. Montanier, publiées dans le rapport de la Cour de cassation pour l'année 1987, s. 72; I. Najjar: *L'autonomie de la lettre de confort*, D.S. 1989, chronique, s. 217; Ph. Simler: *Les solutions de substitution ou cautionnement*, *Semaine Juridique* 1990, doctrine, 3427, nr 16; D. Vidal: *La lettre d'intention, qualification et régime jurisprudentiels*, *Revue des huissiers de justice* 1991, s. 257; R. Baillot: *Les lettres d'intention*, *Revue trimestrielle de droit commercial* 1992, s. 547; O. Playoust: *La nature juridique de la lettre d'intention*, *Les Petites Affiches*, 12 mars 1993, s. 9; Ph. Simler: *Cautionnement et garanties autonomes*, *Litec* 1991, nr 31 i n.; Malaurie et Aynès: *Cours de droit civile, Les Sûretés*, Cujas 1990, nr 321 i n.; L.–M. Martin: *Banques et Bourses*, Montchrestien 1991, nr 261 i n.

umowę poręczenia, zobowiązanie o charakterze gwarancyjnym (w tym rezultatu lub starannego działania) lub też pozbawioną znaczenia prawnego deklarację lub rekomendację. Zakres zobowiązania zależał będzie w każdym przypadku od jego sformułowania przez autora listu, a także oceny zachowania stron, które to czynniki w razie sporu sądowego stanowią dla sądu orzekającego w sprawie wskazówkę dla ustalenia, jaka była zgodna wola stron. Jak wskazuje doktryna, to poddanie listów intencyjnych zasadzie swobody umów wpływa na jej rozwój i szerokie zastosowanie⁷⁸.

JOLANTA ZATORSKA

THE LEGAL NATURE OF THE LETTER OF INTENT
IN THE FRENCH LAW

S u m m a r y

The article reviews the legal nature of an institution of the letter of intent (also known as a comfort letter), which may serve a similar function to the personal securities existing in most countries with established market economies. The popularity of this form of security interest in other legal systems arises from the flexibility of creating the content of a document and thus its legal consequences. It should be expected that the entrepreneurs operating in Poland will be increasingly confronted with that form of security interest. For this reason, the article undertakes an analysis of the solution adopted in the French law, where the original legal structure of this institution not only has a long tradition, but is also very popular and has finally achieved statutory regulation.

⁷⁸ P. Yannick: *Mystères et paradoxes des lettres de confort*, Bulletin Joly Sociétés 2003, nr 5, s. 528.